

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölhasználások
küldendők.Bérmertelen levelek el nem
fogadjanak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petisor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyílttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: A vitézlő hevesiek. Führer Ignácztól. — Bar Kappara talánya. Steiner Ignácztól. — Mutatványok főt. dr. Kohn S. „Héber kutforrások és adatok Magyarország történetéhez“ című művéből. — Az antiszemitizmus argumentuma. Stern Mórtól. — Tárcza: A zsidók Lengyelországban. — Levelezések. — Irodalom. — Különfélék — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

Figyeltetés.

Führer Ignác, ki a szerkesztő távollétében a „Szombati Ujság“-ot szerkeszti, f. évi aug. hó elsejétől kezdve kerepesúti-bazár III. emeletére kéri a lap számára beküldött cikkeket czimezni.

A vitézlő hevesiek.

Sok furcsa dolog esett már meg vak bolygónk hátán, de olyan bolond gomba ötletet, mint a tekintetes nemes Heves vármegyéé, nem igen pipált még emberfia. A vitézlő hevesiek ugyanis ez idő szerint abban sántikálnak, hogy Tisza Kálmánt vád alá helyezték. Isten látja a lelküket, ők még sokkal többet is követelhetnének; erre „heves“ természetüknél fogva jogot is formálhatnának, de egyelőre a vád alá helyezés csekélységével is megelégednek, hogyha Tisza szentül fogadja, hogy jövőben a hevesiek nemes felindulására okot nem ad.

De hát mi gerjesztette így fel a hevesiek nemes haragjának tüzes csóváját? Ennek csak a legujabb magyar triumviratus: Verhovai, Istóczy és Ónody a megmondható. A fellobbanás (már t. i. a hevesiek fellobbanása, nem pedig a „tüzes csóvái“) okát azonban, ha nem tudjuk is biztosan, de sejteni igenis sejtjük. Nem más az, mint a tetten ért és üzöbe vett tolvajnak az az ismert taktikája, melynél fogva a hosszú ujjú a tömeg közé vegyülve ő is torokszakadva azt kiáltja: „Fogjátok meg!“

A hevesi vitézek nem loptak ugyan semmit, csak egy zsidó-ellenes röpiratot és más efféle „ártatlan“ dolgokat csempésztek be a „békés lakosok“ közé, de Tisza Kálmán ezt az ártatlan multságukat is görbe szemmel nézi és ismert kegyetlenségével azt sem engedi meg, hogy a hevesi népboldogítók (majdnem azt irtam, hogy „nép-bolondítók“) egy kis jóakaró hep-hep-vigalmat rendezzenek a keresztényi emberszeretet nagy dicsőítésére. Valóban megfoghatatlan keményszivűség kell hozzá, hogy valaki ily ártatlan kedélyes multság rendezését is betiltsa!

Igenis, Tiszának ismert rendelete kegyetlenül elrontotta a hevesmegyei „Nemess“ emberek játékát. Pedig mily szépen osztották már ki maguk közt a szerepeket! Istóczy lett volna a bándának primása, Verhovai a nagy dobos, Ónody a bögös, a vidéki lapok némely szerkesztői hatalmasan kontráztak volna, a zsidó tánczosok pedig úgy járták volna, a mint nekik hegedülnek vala, közben-közben olyanformát nevetvén, mint a fazekas, mikor feldől a szekere.

Ismeretes dolog, hogy a gyermekek semmiért sem tudnak annyira megharagudni, mintha tengeri-csutkából rakott tornyaikat valaki feldönti. Ilyen tornyot raktak a hevesmegyei nagy gyermekek is, még pedig a ponyva-irodalom legselejtesebb gondolat-csutkáiból. Szép művük már-már egekig nyult fel, csak a szélvitorlát (azaz: a szél-hámosság vitorláját) kellett még legtetéjére helyezni és nagy öröm lett volna Izrael ellenségei táborában, oly öröm, mely elhatott volna Kárpátoktól Adriáig, sőt a Kárpátokon túl egész Stöcker és Henriciéig.

De fájdalom, ember tervez és — Tisza végez. A nagy krach után 9 évvel történt ugyanis, hogy Tisza Kálmán, ez a csintalan nagy gyermek egyet rugott a hevesiek csutkatornyán, és a mi oly szépen épült, menthetetlenül légbe repült; csutkából lett és csutkává vált ismét! Ez a magyarországi krach, mely első sorban Istóczyékat sujtja, másod sorban pedig a hevesieket. — Ezért kell Tisza Kálmánt vád alá helyezni.

Tekintve azonban azt a környüállást, hogy az országgyűlés ez idő szerint nem ülésezvén, a vád alá helyeztetést sem tárgyalhatná; tekintve továbbá, hogy a vád alá való helyezés körüli vita a mellette és ellene harcolókat előre láthatólag tűzbe hozza, a mi pedig ily tikkasztó forróság közepett bizonyára nem egészséges; tekintve továbbá, hogy a nyári évszaknak ily meddő vitákkal való eltrécelése Heves megyének ország-szerte híres görög dinnyéiben kiszámíthatatlan kárt okozhatna; végre tekintetbe véve, hogy egy pár havi halasztás nem a világ; mindezen fontos okoknál fogva az alázattal alulirt azt a jóakaró tanácsot batorkodik a hevesmegyei dinnyetermelőknek adni, miszerint Tiszának vád alá való helyeztetését hűvösebb időre halasszák, akkorra példának okáért — ha majd fagy, hó lesz nagy!

Führer Ignác.

Bar Kappara talánya.

(Vége.)

משמים נשקפה Ezen bevezetés u. n. hiperbola, (tulzás) a milyen a talmudban számtalan előfordul és melylyel a beszélő a hallgatók figyelmét ébreszteni akarja. Így egy szónok beszédét ily szavakkal kezdé: „Egy anya hatszáz ezret szült,“ (az izraeliták szaporodását Egyiptomban akarván magyarázni) és mindenki ámulva figyelt előadására. A mi bevezetésünk is ilyen figyelem-ébresztő. A sugó bizton remélhette, hogy ilyen bevezetéssel az egész hallgató-ságot leköti. Igaz, hogy Jehuda egyedül volt gunyjának célpontja, de hogy ez annál hatásosabb legyen, alkalomszerű bevezetésről kelle gondoskodnia, oly bevezetésről, mely érdekfeszítő is, találó is volt, és erre az említett özvegynő magatartása önkéntelenül kínálkozott. Mint említve volt, fitymálásában Jehudát közönségesnek, magát pedig félig-meddig szentnek, öreá nézve elérhetetlennek nyilvánította. Mindezeket a gunyolódó e két szóba foglalta: משמים נשקפה, támaszkodva a bibliai versre: קדשך מן השמים (Deuter. 26, 15.) A nő szent gyanánt a maga egéről, a hajlékáról, a kérőre! lenézett. Ha van némi erőltetés a rávitelben, úgy ez annak tulajdonítható, hogy b. Kappara a hatást tartotta szem előtt, a hatásra vadászat pedig rendszeren az érthetőség rovására történik. E bevezetésnél valamint a talány többi részénél azt tapasztaljuk, hogy a hajdani, úgy mint az újabb-korú írók beszédjökbe bibliai mondatokat és kifejezéseket szőttek, nem törődve azzal, vajjon megfelelnek-e azok a szándékolt fogalmaknak vagy sem? Kivételt tesz e nemből Luzzato M. H. „La-jesorim tehíloh“ című drámai költeménye, (sz. 1707. megh. 1747.) melyben magasztos gondolatok s tiszta irány egymással vetélkednek, s melyben nyoma sincs a biblia-versidézgetés manijának, ellenben Immanuel, (sz. 1262. mh. 1330 körül) kortársa és barátja Dante Alighierinek, makaméit majdnem kizárólagosan bibliai versekből vagy ilye-

neken alapuló szójátékokból állította össze, úgy, hogy az olvasó előbb a bibliai személyekre, s csak azután az ő művének szereplőire gondol. Talányunk bevezetésénél is eleinte valami égi lényre s csak később valaki másra gondolkunk. A bevezetés után áttér a gunyolódó a nő további ismertetésére. הוֹמִיָה בִּירְכְתִי בֵּיתָה A fent idézett szóváltásból már kivehette a t. olvasó, hogy a nyájasság s udvariasság nem volt az ő kenyeré. Állítsuk őt képzeletben szemünk elé, miképen zsörtölődött, zsémbeskedett házában, mely örökségkép reá szállván, egyedül övé volt, nem gátoltatva parancsnokoskodó férj által, féket nem törvén a nyelvén, s a הוֹמִיָה בִּירְכְתִי בֵּיתָה tétel nagyon is érthető lesz.

Sámuel második könyvében olvassuk, hogy Dávid, a gibeonitákat kiengesztelendő, megengedte, hogy Riczpának, Saul özvegyének két fiát felakaszszák. De a szerető anya nem vált el fiainak tetemeitől, hanem gondosan őrizte azokat s nem engedte, hogy az égi madarak rájuk szálljanak ולא נחנה עוף השמים לנה עליהם (II. Sam. 21, 16.) Eleazar holtteste házában felső részében kiterítettén, igen valószínű, hogy neje az ormadarakat tőle távol tartani iparkodott, s ez az értelme a harmadik mondatnak: „a madarakat elrezzenti.“ Lehet, hogy az ormadarak valami más okból Eleazar holttestét bántatlanul hagyták, ez esetben igen nagy furfangosságról tanuskodik azon ráfogás, mintha azok a miatt maradtak volna távol, mivelhogy az özvegynő elriasztotta. Látjuk, hogy b. Kappara pompás színekben tüntette elő ama nőt, kinek kezét Jehuda r. megkérte, s kitől ez oly hetykén elutasított, de folytassuk! Lefestvén a nő tulajdonságait, odafordul annak külseje felé; ez bizony nem igen vonzó lehetett, mert az ifjak, ha látták, örömet elbujtak előle, s csak a vének, mint pl. Jehuda szeme megállott rajta, a nászi vágyainak tárgya tehát rossz is volt, csunya is volt! Nem nagy hizelgés az ő izlésének. Különben e versszak: ראוה נערים ונחבאי וישישים קמו עמורו szóról szóra Jób (29, 8.) után közöltetik, s mint mondtuk volt, ilyen bibliai idézetek csak hozzávetőleg adják a foga-

TÁRCZA.

A zsidók Lengyelországban.

— Adalékok a zsidóüldözések történetéhez. —

II.

Ama lengyel írók között, kik a zsidóságot megtámadták, Miczynski Sebestyén szerzetes volt a legdühösebb. Könyvében, melynek czime: „Zwiersciadlo Korony Polsky, Urazy cieszkie, is utrapenia vielkie, Ktose ponosi od Zydowi wyrazaiace synom koronnym na seym walnig w roku 1618 wystaowane“, nincs az a bűn, nincs az a gyalázatos tett, melylyel a zsidókat ne terhelné. Ezeknek tömérdek utánjárásába kerülhetett, — véli Jekel, — hogy egy lázító irat által fölkavart zivatar, mely őket az 1618-iki országgyűlésen fenyegetni készült, fejökről elhárítsák. A szerző műve 131-dik lapján a zsidóknak Lengyelországból teljes kiirtását hozza javaslatba, hivatkozva más államok példájára, melyekre istennek áldása szállott e neki tetsző eljárás miatt. — Egy Moiecki Lerdslav nevű szerzetes is „Zidovske okrucienstwa, mordy i zababoni“ (zsidó szörnyettek, gyilkosságok és bűbájosságok) című munkájában 1636-ból isten áldottainak nevezi, a kik a zsidókat üldözik és elűzik. Vespasiánt, Titust és Trajánt azért emelte császári trónra isten kegyelme, hogy megjutalmazza nagy buzgalmukat, melyet a zsidók irtásában tanusítottak. Ellenben mindazok, kik Lengyelországban a zsidókat segítették, velök barátságosan bántak, betegségekkel és kora halállal lettek büntetve.

A kormány — ugymond Jekel — okosabban cselekszik vala, ha a helyett, hogy az örült izgatást tűri, a zsidók

erkölcsi emeléséről és polgári helyzetük javításáról gondoskodik. De a kormány is sokkal könnyebbnek és kényelmesebbnek találta a zsidókat rakásra égetni, mint jó polgárokat nevelni belőlök.

A zsidók, midőn Lengyelországba költöztek, sok kézi mesterséget ismertek, melyeket kezdetben valószínűleg csak egymás között üztek; de később, midőn annyira elszaporodtak, hogy nem lehetett mindnyája kereskedő és házaló, a keresztények számára is kezdtek dolgozni. Ekkor azonban a keresztény kézművesek emeltek panaszt ellenök, hogy megnehezítik megélhetésüket. Miczynski főnebb érintett munkájában részletesen felsorolja a zsidók által üzött kézműveket. E sorozat maga is elég czáfolata lehet az elterjedt hitnek, hogy a zsidó faj hasznos, produktív munkára nem való.

Legjövedelmezőbb forrásul azonban a kereskedés maradt. Nemcsak a nagyobb városokban, mint Varsóban, Lublinban, Lembergben, Brodyban stb. voltak terjedelmes raktáraik, de elhordták áruikat mindenüvé, kivált a vásárookra, s oly rohamosan vagyonosodtak, hogy a kevésbé mozgékony keresztény lakosság irigysége csakhamar fel volt keltve. S mivel az időben a kereskedést az államra nézve nem tekintették hasznos foglalkozásnak, csakhamar oly intézkedések történtek, melyek nagy mértékben akadályozták ugyan a zsidók kereskedését, de abból ugyan semmi haszna nem volt a keresztényeknek.

III. Zslgmond, a zsidók elleni hangulat nyomása alatt megtiltotta a zsidóknak, hogy Krakó városában boltot tarthassanak; a morva posztót csak végszámra, nem rőfszámra volt szabad árulniok, s vásári napokon kívül másnak, mint krakói polgárnak, nem volt szabad eladniok semmit. A finomabb posztó, bibor, sötét-kék kelme és selyem-

lom értelmét, s megengedik, hogy a hallgató azokat saját felfogása szerint kibővítsé s kiegészítse, de az idézet minden esetre jó oldalvágás volt a nászira nézve. Őszfej előtt mindenki tiszteletteljesen fölkel, de ha az ősz maga valaki előtt föláll, ez már a tiszteletadás legnagyobb foka. Ez látszik a *וישיש קמו עמוד* mondat alapértelmének lenni. Ilyen tisztelettel adózott Jehuda r. Eleazar özvegye iránt, de minő eredménynyel?

Ha a gunyköltő eddig a nő tulajdonságaival és szépségével élczeskedett, úgy most rátér annak multjára. Mi volt ő tulajdonképen? Egy áruló felesége és talán bűntársa is. A talmud megőrizte Eleázár árulkodásának módját. „Menjetek — mondá ő a római poroszlókhoz — a napnak 4. órájában a házakba. (10 óraker) ha az emberek étkeznek; a ki ilyenkor borozgatás után elszendereg és sem nem tudós sem nem napszámos vagy kézműves, az bizonyosan szabadságharczos.“ (baba m. 83. b) A talmud e szabadságharczosokat tolvajoknak vallja ugyan, de azok olyan kalózfélék voltak, kik szükségleteiket onnét szerezték, a honnan módjuk volt, s kik különösen a rómaiaknak sok kárt tettek. Persze, hogy a kalózok közül nem egynek sikerült az üldözők elől idejekorán menekülni, voltak azonban, kik törbe estek, s kikkel aztán röviden elbántak. Ez árulást, menekülést és törbe esést a gunyköltő zárszavába foglalja: *הנס אימר הר הר והנלכד נלכד בעונו* A menekülő azt kiáltja haj, haj! Van ki önhibájából hálóba került. A *הר הר* indulatszó nem jajfelkiáltás, hanem a futók egymást buzdító és menésre sürgető felszólítása, mint: *הרי הרי ונסו* Haj, Haj! fussatok el északnak földéről. (Zakar. 2, 10.) A zárszó finom czélzás Jehuda rabbira is, ki nőkeresésével ez egyszer felsült.

Ez véleményem szerint a talány megfejtése. Tagadhatatlan, hogy az egésznek tréfás alapja van, erről tanuskodik b. Kappara gunykaczaja is. Ez pedig csak valamely felsülés fölötti kárörömrre vezethető vissza, Jehuda rabbinak pedig egész életében más ily eset nem fordult elő. A

áru eladásától, az áru elkobzásának terhe alatt, el voltak tiltva: arannyal himezni, gyógyszerert árulni, finom szörmenemükkel, mint czobolylyal, párduczbörrel stb. kereskedni. aranyból vagy ezüsből ékszereket készíteni, viaszszal, marhabőrrel, bagariával, kordovánnal, sajttal, vajjal, borral kereskedni vagy ez árukat cserébe elfogadni nem volt nekik szabad; keresztény legényt nem tarthattak, szeszt, pálinkát nem égethettek, se azt máshonnan nem szállíthaták, áruikkal keresztény kereskedőknek nem ártogathattak, s csak a számukra kijelölt helyeken árulhattak.

E korlátozások, melyek a megélhetésnek csaknem minden módját elvették a zsidó kereskedőtől, sokkal igazságtalanabbak voltak, semhogy soká tarthattak volna s csakugyan sikerült — Miczynski szerint pénzzel és varázslattal — módosításokat, kivételeket kieszközölniök; de a felköltött gyűlölködés a keresztények és zsidók között nem szűnt meg ez által, sőt fokozódott.

A keresztények sokszor papjaik által izgatva, vallási buzgalomból zsidógyermeket ejtettek hatalmukba, megkeresztelték s keresztény hitben nevelték. A zsidókra pedig mind sűrűbben emelkedett a vád, hogy bosszúból, és mert az ártatlan vér a keresztelésükhöz szükséges, keresztény gyermekeket fognak el és gyilkolnak le.

E vélemény, mely sokáig tartotta magát, Jekel szerint Diocassiustól származik, ki LXVIII. könyvében írja, hogy 115-ben Krisztus sz. u., midőn a zsidók Traján alatt Egyiptomban és Kyrenaikában, főként pedig Alexandriában fölláztak, — a vezérek ellenségeik gyermekeinek beleivel övezték magukat körül, a gyermekek husát előbb megevé. Ugyanezt írja Hadrián idejéből, midőn Barcoqueban még nagyobb fölkelést szított, a mikor szintén sok keresztény gyermeket öltek meg a zsidók.

gunyköltő igen ügyesen választá személyét és igen maróan alkalmazta czélzásait. Már maga egy éltes embernek nőkeresése komikus, mennél inkább a jelen esetben, hol az eredmény tökéletes fiasko volt! Ilyen czélzás vajmi csipős lehetett. Jehuda r. nem volt azonban az az ember, ki méltóságát bárhol és bármikor megtagadta volna. *איני מבירך וקן* „Nem ismerlek el vénnek,“ volt rövid, nyomatékos felelete, azaz részemről autorozációt nem fogsz nyerni, ily dévajt önálló törvénytánítónak soha sem fogok kijelölni. *וואף אמנם שניתו אחי תלין משותתי* Steiner Ignác.

Mutatványok főt. dr. Kohn S. „Héber kutforrások és adatok Magyarország történetéhez“ czimű könyvéből.

II.

Iszerlesz e döntvényének megvitatása a figyelmet a régibb zsidó irodalom többi helyére is fordította, ahol az eddig általán Magyarországnak tekintett „Hagar“ még előfordul. S ez újabb kutatásoknak az volt eredménye, hogy *Steinhardt*¹⁾ kérdésesnek. *Löw*²⁾ pedig nem épen valószínűnek tekintette, hogy „Hagar“ a középkori, főkép francia zsidóknál Magyarországot jelent. Az utóbbi e szó alatt inkább *Spanyolország valamely arabs* királyságát akarta érteni. *Zipser*³⁾ e kérdést eldöntetlen hagyja, és *Löw*, ki 1870-ben másod- és 1871-ben harmad izben foglalkozott vele⁴⁾, most már határozottan oda nyilatkozott, hogy *Hagar a régibb héber irodalomban csakugyan valamely spanyol-arabs királyság, nem pedig Magyarország, s hogy ez a „Hagar“*

¹⁾ Ben-Chananja, V. 16. l.

²⁾ U. o. X. 614. l. folyt.

³⁾ U. o. X. 693. l. folyt.

⁴⁾ Graphische Requisiten und Erzeugnisse bei den Juden, Lipse 1870, 211. l., 217. jegyz. és: Der Jüdische Kongress in Ungarn, IX. l.

E két eset szolgáltatott okot arra a véleményre, hogy a zsidóknak vallásuk parancsolja keresztény gyermekek megölését. „Néhány féltudós — írja Jekel már ezelőtt 80 évvel, — magában a talmudban akarta e tant fölfedezni; de ez nem sikerült, mert a zsidók tanítói nem rendeltek tanítványaiknak ily kegyetlenségeket s azt, a mi egy lázadó őrvjögő dühében talán megtörténhetett, vallási parancs követelményének tartani nem szabad.“

Annál kevésbé, folytatja Jekel, mivel e kérdésben nagy pöreik voltak a zsidóknak s a kérdés fölment egészen a szentszék elé s III. Sándor és III. Incze pápák, ugyszintén utódjaik is a zsidókat e rájuk fogott vád alól teljesen és tökéletesen fölmentették.*)

Keresztény gyermekek gyilkosságával Krakkóban 1407-ben, Piotrkovban 1569-ben, Puniában 1574-ben, Szydlovban 1590-ben és 1797-ben vádoltattak a zsidók. A már említett Moiecki, igaz, hogy egykoru irót egyet sem idézve, azt állítja, hogy 1401-ben, 1407-ben, 1556-ban több zsidót megégettek a szent ostya meggyalázása miatt. 1562-ben Krasmostawban, 1580-ban Osveczimben, végül Pilczában hasonló büntett miatt csak a keresztények lettek büntetve, a kik a zsidóknak a szent ostyát adták, magok a zsidók pénzzel bujtak ki a büntetés alól.

„Ezt sem hiszem — írja Jekel, — hiszen a zsidók nem hittek a transszubsztanciációban, mi közük lett volna hát a szent ostyához? Nyomatott pört én e tárgyban nem is láttam soha s hogy néhány zsidó ily czim alatt kivégeztetett, engem nem győzhet meg arról, hogy az ítélet igazságos vala. A zsidóknak volt pénzüik, sokan rá áhitottak, s mire nem viszi az embert néha a pénzvágó? Századunk-

*) Czacki, O. Litwanskyeh i Polich prawach. I. 97. l.

elnevezést csak akkor nyerte, a mikor a törökök, kiket Hagar, Izmael anyja, utódainak tekintettek, már Magyarország egy részét bírták, tehát körülbelül 1415-óta, mikor a törökök Bosnyákországot meghódítván, Horvát- és Magyarországra is beberohantak, vagy 1444, azaz a szerencsétlen várnai ütközet óta. Löw e nézetére *Steinschneider* is hivatkozik.⁵⁾

De Magyarország „Hagar“ nevét a török győzelmekkel csak úgy lehetne valahogy összefüggésbe hozni, ha föltesszük, hogy az irók, kik ez elnevezéssel éltek, magát Törökországot is „Hagar“-nak nevezték, és azért Magyarországot is, mint a törökök által legalább részben elfoglalt országot, egyszerűen *Törökországnak* vagy *török tartománynak* nevezték. Ezt tán 1542-óta, azaz mióta Szulejmán Budát s a déli Magyarországot elfoglalta, föl lehetne tenni, noha nem épen valószínű, hogy a zsidó világ, ez esemény után, a csak részben török uralom alá került Magyarország addigi nevét: Hungariát, Ungriát, azonnal „Hagar“-ra, azaz Törökországra változtatta át. De „Hagar“ — s ezt maga Löw is elismeri — már a XV. század közepe körül határozottan Magyarország héber neve, tehát már akkor, amikor széles e világon még nem gondolhattott senkisémm arra, hogy a saját királyaival bíró, független, s a törökökkel gyakran kemény háborut viselő Magyarországot *török tartomány*-nak mondja. De a „Hagar“ nevet a török hódításokból már azért sem lehet megmagyarázni, mivel a törököknek és Törökországnak héber neve nem „Hagar“, hanem következetesen „Tugar“ és „Tógármah“.⁶⁾ Maguk a törökországi rabbik, akik a törököt és Törökországot szintén mindig csak így nevezik, Magyarország megjelölésére csak ritkán élnek a „Hungria“, vagy „Ungária“ névvel⁷⁾, hanem ren-

⁵⁾ Zeitschrift d. D. M. G. XXXIII. 651. l. és: Polemische Literatur 254. lap.

⁶⁾ L. fent. 6. l.

⁷⁾ Így kivételesen *Modénai Sámuel* i. h. 40. sz. többször: Ungria és Hungaros. V. ö. *Eljah ben Chájim*: i. h., u. o.: קהל קדוש אונגרוש. A többi török rabbiknál rendszeren „Hagar“ fordul elő.

desen épen „Hagar“-ral. Ugyanezt teszik például 1569-ben az akkor már török uralom alatt élő budai zsidók is.⁸⁾ *Tám ibn Jáchja*, konstantinápolyi rabbi, már 1526—1533 körül⁹⁾ Magyarországot, épen hogy a török birodalomtól megkülönböztesse, „Hagar“-nak nevezi.¹⁰⁾ Ugyanezt teszi egy a pétervári cs. könyvtárban levő, ásztrológiát tárgyaló, régi kéziratnak ismeretlen szerzője, ki a *törökök és a Hagri-ök* közti háborúkról beszél.¹¹⁾ Mindezek, ha Magyarország régi nevét csakugyan a török hódítások folytán változtatták volna meg, a Törökország számára befogadott „Tógármah“-val éltek volna. De mivel ezt nem teszik, hanem Magyarországot, török létükre, épen „Hagar“-nak nevezik: ez jele annak, hogy e „Hagar“ Magyarországnak már *régebbi elnevezése, melyet a török zsidók egyszerűen átvettek*. S ez csakugyan így is van. Löw állítása¹⁾ t. i., hogy „a nagyszombati rabbi *Ajzek*, ki a XV. század második felében írt, az első író, ki a „Hagar“ elnevezéssel élt“, határozottan téves. A héber irodalom még sokkal korábbi időkből való, alantabb tárgyal helyeit nem is tekintve; a bécsi *Izsák*, mint fentebb (56. l.) láttuk, már 1250—1260 körül a „Hagar“-országban fekvő Buda és Esztergom városokról s ezeknek meleg

⁸⁾ *Modénai Sámuel*: i. h. „Éven ha-Ezer“-hez, 114. sz.

⁹⁾ A „Tummát-jesárim“ című gyűjteményben fölvett döntvénytárának 166. száma (81a l.) 1526-ból való, 70. száma pedig (36b l.) 1533-ból.

¹⁰⁾ L. döntvénytár u. o. 198. sz. 99b l): „Reuben a *higri* királyságban (במלכות ההיגרי) levő Budáról idejött Konstantinápolyba. . . Ott a *higri* királyságban fitestvére és első nejétől való gyermekei éltek, s onnét, a *higri* királyságtól gyakran jöttek ide zsidók“ sat. „Higri“ a „Hagar“ főnévből képezett melléknév.

¹¹⁾ L. *Gurland*: Kurze Beschreibung d. mathemat. astronom. u. astrolog. hebr. Handschriften sat. (Pétervár 1866) 28. l. Az illető hely, melynek csak kezdetét közölte a szerző, magyar fordításban következőleg hangzik: Adár hó. Ha a hold fogyatkozása után való éjjelen zivatar van; *Ungria* királya az ő ellenségei ellen indúl, de nem lesz győztes, hanem visszatér helyére. Kevéssel később a *tugri*-k (= törökök) királya a *hagri*-k ellen indul, ezeket legyőzi, felét kard élére hánynya. . .

¹²⁾ *Graphise Requisiten* sat. u. o.

ban — ezt írja 1803-ben, tehát a XVIII. századot érti, — már nem is hallottunk róla, hogy a szent ostyával valami visszaélés történt volna.“

„Ugyanily értelemben kell nyilatkoznom, — folytatja műve II. kötetének 30. lapján — a zsidókra rá fogott azon vádról, hogy keresztény gyermekeket szoktak megölni. Az előttem fekvő okmányok^{*)}, mint sötét századok szülöttei, engem ép oly kevéssé győznek meg a zsidók ez állítólagos bünéről, mint a hogy az ez okmányokkal egykoru boszorkány-pörök nem győzhetnek meg a boszorkányok létezéséről.

„Nem hihetem el a felhozott vád alaposságát először azért, mert az előttem fekvő pörök egyetlen egyikéből sem derül ki az, hogy az elítéltek valamelyike önkényt ismerte volna be tettét. A ki bünösnek vallotta magát, a kinpadon tette azt, s hogy az ily beismerés mennyit ér, azt most, midőn a barbár kínzás a művelt népek között mindenütt el van törölve. tudjuk.

„Nem hiszem másodszer azért, mert a kivégzettek egyikére sem bizonyítá rá a büntettet három keresztény és három zsidó tanu, mint a hogy azt e speciális esetre Jámbor Boleszlavnak privilégiuma rendeli. De többet mondok, ama pörök nagy halmazában, melyeket elolvasni alkalmam volt, egyetlen egyet sem találtam olyat, melyben

^{*)} *Processus causae inter instigatorem iudicii Tribunalis regni et perfiadum Marcum Judaeum agitatae, Cracoviae 1636.* — *Proces kryminalus o niewinne dziecie Jersege Krosnososkiego juz to trzecie roku 1710 o Sendomirzu okrutnie od zidow zamordowomi.* Zuchovszki plébánosnak e könyve fáradságos gyűjteménye mindaunak, a mivel a zsidók századok óta vádoltattak, pontos hivatkozással az irókra, kiknek irataiból a szerző adatait vevé. Méltóbb munkára érdemes gond és szorgalom gyümölese e könyv, mely 1713-ban jelent meg Krakóban.

oly tanu fordult volna elő, a ki szemtanu vala, s azt vallotta volna, hogy a büntett elkövetését látta. Mind szóbeszéd, hallomás után teszi vallomását. Valóban sajnálni lehet azokat a szerencsétleneket, kik a vallási fanatizmusnak s az akkori bírák jogi tudatlanságának estek véres áldozatául.“

1610, 17, 26, 36, 39, 48, 49, 75, 89, 94, 96, 97, 98, és 99-ben végeztek ki Lengyelországban zsidókat ily hiányos bizonyítékok alapján keresztény gyermekek meggyilkolásának vádjá miatt. Zudovszki, a ki a szandomiri zsidók ellen az ő panaszára indított pört egy több ezer hexameterben írott époszban örökitette meg, — ez éposznak vannak részletei, mint pl. a lublini Tribunal leírása, melyek nem csekély költői erőről tanuskodnak, s melyeket más helyen más alkalomból élvezettel lehetne olvasni, — a zsidók által Lengyelországban 300 év alatt állítólag meggyilkolt keresztény gyermekek számát 86-ra teszi.

Spanyolországban 1468-ban hasonló kivégzés történt Sepulvedában, hol a zsidók az ottani rabbi fölbujtására a zsinagógában husvét hetében állítólag egy keresztény gyermeket feszítettek keresztre, mire a nép a zsidók házaikat kirabolta s a törvény által ki nem végzett zsidókat részint leölte, részint elűzte.^{*)}

„Én — írja Jekel — abban a meggyőződésben élek, hogy a vádak és üldözések egyetlen oka semmi nem volt egyéb, mint a zsidók vagyona; mert minden egyes ily vádra mi következett? A zsidók kifosztása, vagyonuk elrablása. A sepulvedai állítólagos keresztre feszítés s minden ily czimen emelt vád a tudós Besnage és saját véleményem szerint nem csupán gyanus, de határozottan hamis.

^{*)} Ferraros. *Historia de Espana*, Parte X. p. 209.

forrásairól szól, hol „Hagar“ nem jelenthet egyebet, mint épen Magyarországot. Továbbá már a nagyszombati Ájzek 1380 körül Bécsben élő tanítója, Klausner Ábrahám¹³⁾, „Minhágim“ (Szertartási szokások) című könyvében Magyarországot szintén világosan nevezi „Hagar“-nak.¹⁴⁾ A már 1460-ban meghalt bécsujvárosi rabbi Iszerlein Izrael¹⁵⁾ és ennek kortársa, a Brünnből Regensburgba bevándorolt Brúna Izrael, kik magyar zsidókkal sűrűen közlekedtek¹⁶⁾, s jól tudták, hogy Magyarország akkor önálló államot képezett, Magyarországot mégis már „Hagar“-országnak mondják.¹⁷⁾ De maga a nagyszombati Ájzek, aki „Minhágim“ című könyve bevezetésében Magyarországot „Hagar“-országnak nevezi,¹⁸⁾ *már 1421 előtt halt meg.*¹⁹⁾ De még ha csak 1450 után halt volna meg, mint Löw, valószínűleg Wolf (Bibl. hebraea I, 214. sz.) nyomán állítja: akkor e magyar rabbi az ő hazáját bizonyosan nem nevezte „Hagar“-, azaz Törökországnak, mivel a törökök 1444-ben a várnai csatában győztek.

Mindezekből világos, hogy Hagarnak, Magyarország elnevezésének a törökökhöz semmi köze; hanem, hogy ez sokkal korábbi időkben előforduló elnevezés, melylyel a

¹³⁾ L. Zunz: Zur Geschichte 194. l. és Graetz: i. h. VIII. 11. és 12. l.

¹⁴⁾ Riva di Trentóban, 1558-ban megjelent első kiadás 8. l.: „Hagar“-országban, Austriában és Stiriában az a szokás... E szavak ott a szöveget kísérő jegyzetek egyikében fordulnak elő, mely jegyzetek többnyire a szerzővel egykoru, részben pedig nálánál régebbi írók könyveiből vannak merítve.

¹⁵⁾ Frankel-Graetz: Monatschrift, 1869, 133. l.

¹⁶⁾ L. feat 61. l. folyt.

¹⁷⁾ L. Iszerlein fentebb (58. l.) fölhozott 138. számú döntvényét, melyben Budáról és Pozsonyról szólván, az országot ismételten „Hagar“-nak nevezi: *מדינת הונגריה*; v. ö. u. o. 142. sz. *שככל ארץ הונגריה* és Brúna Izrael: döntvénytár, 25. sz.

¹⁸⁾ „A mi országunknak, Hágár-nak. Stiriának és Morvaországnak vallásos szokásait jegyeztem föl“, valamivel alantabb ismét. „Hagar“- és Stiriáról“ beszél

¹⁹⁾ Graetz: i. h. VIII. 12. l.; v. ö. Zunz: Zur Geschichte, 194. l.

Hasonló gyanúsítások igen nagy számmal és igen sok helyeken terjesztettek; de mivel következők mindig és mindenütt rablás és fosztogatás vala, — könnyű a következményből rá bukkanni az ily mozgalmak indító okaira. Egyes önző emberek gonoszsága koholhatta az ily híreket; a buta hiszékenység és a nyers tömeg tulbuzgalma kész pénznek vehette, de a mélyre ható, alapos vizsgálat, melynek a komoly történész az ily tüneteket aláveti, nem deríti ki igazaknak.“

1705—1710—1712-ben szintén merültek föl esetek, melyekben zsidók keresztény gyermekek megölésével rávallottak; de e pörökben, valószínűleg, mert a bizonyítási eljárás szigorubban vétetett, a vádlottak fölmentettek. 1753-ban és 59-ben, mint a pörös akták bizonyítják, teljesen beigazolatlan vádak alapján, keresztény gyermekek állítólagos megölése miatt még végeztettek ki zsidók. Lengyelországban az utolsó, okmányszerűleg ismeretes ily kivégzés 1761-ben történt Woyslaviceben.*)

E minduntalan fölmerült vádaknak a zsidókra szomorú következménye volt. Tömérdek korlátozó rendelet bocsáttatott ki ellenük. Vámoknak sem bérlői, sem hivatalnokai nem lehettek s általában a keresztények közt viselendő minden hivataltól megfosztattak. Bányákat, sóbányákat bérelniök nem volt szabad. A vendéglők bérletéből kivétel nélkül mind kizárattak. Kereskedelmi viszonyaikra nézve a községgel kötött szerződéseket kellett előmutatniok. Vidéki városokra nem mehettek, áruik elkobzásának terhe alatt. Lóval, kötél általi büntetés terhe alatt, nem kereskedhettek. Kötél által veszett az olyan

bécsi Izsák munkájában már a XIII. század első felében találkozunk, s így tehát a zsidóknál már akkor volt ismeretes s szokásos.

Az antiszemitizmus argumentumai.

Az államügyészség végre elhatározta magát, hogy némely antiszemita röpirat s vidéki lap szerkesztősége ellen vallási s faji gyűlöletre szítás miatt pert indítson. Ha ezt két évvel előbb cselekszi, s Istóczy röpiratait elkobozza, sok keserűségnek veszi vala elejét. Nem lett volna t-esziári eset, Solymosi Esztert pedig ott keresték volna, ahol utoljára megfordult, hogy festéket vásároljon, nem pedig ott, hol semmi keresni valója nem volt, a zsidó templomban. Nem vindikálunk bűnmentességet egy hitfelekezeti hívei számára sem; mióta a statistika a tudományok sorába emeltetett, számokkal s nem üres phrasisokkal érvelnek.

Midőn Istóczy első röpirata megjelent, nem azt néztük, miképen fogadja a nép ama salakja, mely börtön s bitófa daczára lop, öl s rabol; de igen is vártuk, minő magatartást követ az államügyészség, a törvényes rend s köz béke eme közege. Nincs oly ocsmány bűn, az imposturától kezdve az állam elleni összeesküvésig, melyet ezen s a többi röpirat a zsidóság ellen nem emelt volna. A becsületsértés s faji gyűlöletre izgatás nem lesz enyhébb, ha nagyban üzetik s tárgya hatszáz ezer állampolgár, kik kik közt igen tisztességes egyének, mint országgyűlési képviselők, akademikusok, egyetemi s középtanodai tanárok, földbirtokosok, kereskedők s iparosok, nemesek s cívisek vannak.

Értjük s méltányoljuk a szabad sajtó intézményét a szabad államban, mint a világító szövétnek az éjhomályban; a hol a sajtó nemes hivatását betölti, ott az állami s társadalmi életnek legelső hivatott őre, oktatója s vezére. De az a szövétnek, melyet a célból meggyujtanak, hogy a

zsidó is, a ki lopott portékát árult, s azok szállítóját elbadni nem tudta. Keresztény ellen tanúságuk Litvániában nem volt érvényes. Keresztény cseléd, se férfi, se nő, zsidónál szolgálatot nem vállalhatott, kivéve a fuvarozást és sörfőzést. Királyi jószágokat semmi szín alatt nem bérelhettek. A városok kapuin a célból, hogy a portékákat a keresztények elől megvásárolják, ezek elvesztésének terhe alatt, ki nem mehettek. A városi zsidók Lengyelországban a vajdák, Litvániában a sztarosztok itélőszéke elé tartoztak, míg a vidéki zsidók illetékes foruma a földesur volt. Személyöknek bánatatlansága biztosított s az ellenük lázítók fölebbvitel nélkül íteltettek el. Masovia herczegségben tartózkodniok nem volt szabad, Varsóban az országgyűlés tartamán kívül kereskedést nem űzhettek. Zsidó orvostól keresztény orvosságot nem vehetett. stb. stb.

A fejadótól, mely Lengyelországban 3, Litvániában 2 és fél lengyel forint volt minden személytől, mindenkorra fölmentettek azok a zsidók, kik földmiveléssel igérkeztek foglalkozni, s a többi adóktól is hat évre, azok pedig, kik keresztény hitre térnek, megnyerték a nemesség összes jogait. Ez utóbbi rendelet azonban később visszavonatot.

Látható mindezekből, hogy a zsidók Lengyelországban hitük miatt nem hanyattak ugyan százával, ezrével máglyára, mint Spanyolországban és Portugalliában; de még a mult század végén is sok üldözésnek voltak kitéve úgy a bíróságoktól, mint az ellenök bősített nép dühétől, mely fájdalom, nagyon is sokszor megfeledkezett arról, hogy a zsidó is ember s emberhez méltó bánásmód illeti meg.

*) Processus judiciarius in causa patrati cruenti infanticidie per infideles Judeos seniores synagogae Woyslavicensis in Officio Castr. Capit. Crasnostaviensis definitus anno 1761.

békés szomszéd házat lángba borítsák, nem eshetik ezen categoria alá s igen kétségbeesett mentség az, hogyha a ház kigyullad, majd értesíteni fogjuk a tűzoltóságot; adig pedig szabad az üszköt a szomszéd fedelére szórni.

Hogy Istóczy mily kevéssé válogató fegyvereiben, tanúsítja indulatos fellépése s erőszakoskodása Wahrmann képviselő ellen az országgyűlés utolsó ülésében, mely alkalommal azt lobbantotta a zsidóság szemére, hogy a keresztényt gojimnek nevezi, s ez a kutyánál is alantabb kifejezés. Csodálnunk kell azt a cynismust, mellyel vádjait odaveti; de talán még csodálatosabb ama keleti fatalismus, mellyel zsidó körökben e vádakát eltűrték.

Vegyük elő a septuagintát, vulgátát, vagy akár Káldi vagy Károlyi magyar bibliáját, s keressük fel Móz. I. k. 12. fejt. 1. és 2. versét s olvassuk figyelemmel. Isten Ábrám törzsatyához szól:

Menj ki hazádból s eredj azon országba, melyet neked mutatni fogok. S teszlek nagy nemzetté (gój) s megáldlak s nagygyá teszem nevedet, hogy áldássá légy.

Mózes I. k. 17. fejt. 4., 5. és 6. vers.

Isten ugyancsak Ábrámhoz szól:

Ime szövetséget kötök veled s leszesz sok nemzetnek (gój) atyjává. S ne neveztessek többé neved Ábrámnak, hanem Ábrahámnak, mert sok nemzet (gój) atyjává teszlek. S megszorítottalak téged s teszlek nemzetekké (gójim), s királyok fognak tőled származni.

Mózes II. k. 33. fejt. 13. vers.

Mózes szól Istenhez:

S most, ha kegyet találtam szemeid előtt, ismertesd velem utjaidat, hogy megismerjelek s kegyet találjak szemeid előtt; de tekintsd azt is, hogy a te néped ez a nemzet (gój).

Móz. IV. k. 14. fejt. 12. vers.

Isten Mózeshez szól:

Megverem e népet pestissel, s megsemmisítem, téged pedig teszlek nagyobb s hatalmasabb nemzetté (gój) nálánál.

Mindezen s még számos esetben a gój, gójim (többes szám) a törzsatyára, Mózesre s az izr. népre vonatkozik.

Ezek Istóczy argumentumai s mily gyűlöletes következményt tud azokból levonni!

Az eszlári eset csak úgy kapóra jött. Istóczy s hivei a zsidóságot vádolják annak meggyilkolásával. A vizsgálat megindított s számos zsidó kiragadtatott családja köréből s börtönbe vettetett. E közben foly az agitatio országszerte a zsidók ellen s a napi lapok legtöbbször kifogyhatatlan a szenzációs hírekben, miket aztán később megczáfolnak. Mi lesz a bebörtönzötteknek sorsa? A törvény elrendeli a bűnösök üldöztetését; de hátha a letartóztatottak egy része, vagy valamennyi ártatlan s csak fajgyűlölet juttatta őket a vádlottak padjára. Utóvégre a bíró is ember s csálhatatlanságot nem vesz igénybe. Minő kárpótlást nyujthat a bíró oly embernek, kit ártatlanul börtönbe vettetett, s erkölcsileg és anyagilag tönkre tett, míg nem végre tévedését belátta? Az államügyész, ki sajátopert indít valaki ellen, számos esetben elmarasztaltatik a perköltségek megtérítésére, míg a vádlott hivatásának háborítatlanul élhetett. Jelen esetben a vádlottak börtönbe vettek, s hosszú idő óta munkaképtelenné tettek. Ügyvédeket kell fogadniok, s nem állunk jót — semmiért — utóvégre a turpisság ki fog sülni, mint a fentérintett gójim szónak épületes magyarázata s azután — mehetnek. Költségek megtérítéséről, az ártatlan bebörtönöztetés miatti visszakeresetéről hazai joggyakorlat szerint szó sem lehet.

Higgyék el, többet Istóczy maga sem követel. Adjának neki jogot annyi zsidót, s addig börtönbe vettetni, a mennyit s a míg jónak találja, s vad fanatismusa ki lesz elégitve. Ez törvénykezésünk hiánya, mely míg a bírói hatalmat korlátlanul kiterjeszti, az állampolgárnak szenvedett méltatlan üldöztetéseért kárpótlást nem nyujt. Ez adandó alkalommal végzetes következményeket vonhat maga után.

A bíróság egy rejtélyes bűneset elkövetőit nyomozza, aztán börtönbe vettet egy csomó embert. Nehányat időközben kibocsát, másokat ismét letartóztat, s aztán vagy marasztaló, vagy felmentő ítéletet hoz. Hol végződik a bíró hatalma? s hol kezdődik az állampolgár személyes biztonsági joga?

Stern Mór.

LEVELEZÉSEK.

Pécs, 1882. július 14-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Városunkban a közbeszéd tárgya dr. Kohut Sándor főrabbi urnak városunkból való távozása és a mennyiben a dolog nemcsak lokális érdekű, kedves kötelességemnek tartom annak leírását becses lapjában közölni. Dr. Kohut főrabbi ur f. hó 8-án tartotta bucsubeszédét a templomban egybegyűlt nagyszámú közönség előtt. Bevezetésében igazolta álláspontját, mellynél fogva a pécsi izr. hitközségtől távozik, daczára annak, hogy a legbensőbb szeretet és tisztelet nemes kötelékei fűzik hozzá, daczára annak, hogy az iránta való ragaszkodás és legnagyobb elismerés számos jelét itt tapasztalja; de távoznia kell, mivel adott szavát megtartani, előtte legszentebb kötelesség. Beszért továbbá utódjának magasztos feladatáról és boldog sorsáról, mire végre bucsut vón a hitközség tagjaitól, kik oly kiváló vonzalommal voltak irányában, az előljáróságtól, mely minden lehetőt elkövetett, hogy őt megmaradásra bírja, a Chevra-kadisától, mely kegyeletes módon nevét megörökíteni ígerte, a tanító-testülettől, melylyel ő a szó legnemesebb értelmében igazán baráti viszonyban élt, a tisztviselőktől, kikhez szinte a barátság érzelmei csatolják, a szószéktől, melyről Isten ígért nem eredmény nélkül magyarázta híveinek, a pécsi püspök ő excellenciájától, ki loyális és emberszerető jelleménél és különösen iránta való jóindulatánál fogva örök emléket képez szívében; és így gyönyörű nyelvezetének varázs erejével bucsut vevén még számos más nevezetes intézmény képviselőitől, a hallgatóságot oly nagy mértékben meghatotta, hogy kevés olyant láttunk, kinek szeméi könybe nem lábadtak volna.

A tanuló ifjuság július 10-én bucsuzott el a hitközség gyűléstermében az imádott igazgatótól. A szószóló Schlesinger Nándor IV. oszt. tanuló vala. Erre dr. Kohut érzelmesen felelt, mire a könyvek zápora ismét megindult. A tanítóktól mint atya gyermekeitől, vagy mint hű testvér övéitől bucsuzott el. A tanítók nevében Grünwald ur beszért elég lelkesen és melegen.

Ugyanaz nap Kohut ur még Nádasdra utazott, Dr. Dulánszky püspök ur ő nméltóságától elbucsuzandó, hová Weisz József ur a Chevra-Kadisa érdemduz elnöke elkísérte. A fogadtatás mint közönségesen, ugy ez alkalommal is szívélyes volt, de még nagyobb ő nméltóságának meglepetése, midőn hallá, hogy a főrabbi ur Pécsen mindenkorra odahagyja. Csudálkozásának kifejezésére alig talált szót. „Lehetséges az, ugymond, hogy Pécs városából távozik, hol a napirenden levő balgaságok sohasem találnak majd termékeny talajt, és hogy olyan vidékre megyen, honnan az ókori mesék most új tápot nyernek?” Az erre adott feleletet nem igen tudom, de alig lehetett kielégítő, mert nézetem szerint is dr. Kohut ur nem bölcsen cselekedett, hogy egy békés községtől és intelligens város közönségétől megvált. Itt szerették, tisztelték, magasztalták, mondhatnám istenítették; hogy lesz dolga a meghasonlott új községben, annak Isten a megmondhatója ugyan, de mi nem jót sejtünk. Szívünk mélyéből óhajtjuk és kívánjuk, hogy elhatározását meg ne bánja.

Folyó hó 15. Dr. Kohut véglegesen bucsuzott el tőlünk. A 25 bérkocsiból és számos gyaloglókból álló kíséret igazán impozáns volt. A vasuti állomásnál a hitközség alelnöke Engel József ur gyönyörű szép magyar beszédére a távozó jó lelkipásztor szíve melegével válaszolt. Isten áldá-

sát kérve a kedves közönségre és annak intézményére. A vonat távozásra intett, megcsókoltuk, átöleltük a régi jó barátot, szívünk vérzett, fájt; még egy fütty — és a tüzes ló elvitte a pécsi Elisát.

—g—

Veszprém, 1882. július hó 25-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Bátorkodom t. szerkesztő urat egy a tiszta-eszlárihoz hasonló eltünésről tudósítani, mely 13 év előtt Veszprém városában történt és mely mai napig homályban van, avval a külömbséggel, hogy a veszprémi áldozat csak zsidó volt és azért nem kötötték a nagy harangra ez esetet.

1869-ik június hóban egy felső-örsi Seu Márton*) nevezetű zsidó a hetivásár alkalmával Veszprémbe jött, hogy itt a Savanyuvizre szállítandó borjut vehessen, de mivel drágák voltak, nem vett semmit és eltávozott a helyszínről, elment a városban levő ugynevezett Kerekeskututcza korcsmába, hol akkor egy bizonyos Csikász József nevű korcsmáros volt, ebbe a korcsmába látták bemenni, de ki nem látta senki hogy jött volna, és mai napig gyászolják felesége és gyermekei.

A korcsmárost felelősségre vonták, a szolgálója rávallott, hogy gazdája a zsidót kirabolta, agyonverte, összedarabolta és disznók elejibe vetette, találtak is gyanus csontokat, de a korcsmáros tagadt, a szolgálót elmezarvartnak nyilvánították és a csontok nem embercsontokká lettek declarálva.

Hogy e közlemény való, bizonyíthatja Veszprém város minden lakója és az áldozat felesége és gyermekei, kik szintén itt laknak.

T. szerkesztő ur, evvel a közleménnyel nem akarom határozottan a korcsmárost vádolni, elég, ha a bírósági eljárás úgy végezte, csak azt akartam jelezni, hogy zsidó eltünése semmi port nem vert fel.

Maradok t. szerkesztő urnak

alázatos szolgálója
becses lapjának buzgó olvasója.

I R O D A L O M.

I. **Ifjabb Nagel Ottó** budapesti könyvkereskedő kiadásában megjelent az „Ön ü g y v é d” czimű, már két kiadást ért mű teljesen átdolgozott harmadik kiadásának hat füzete, írta **Knorr Alajos** kir. táblai bíró. Az ismert jó nevű írónak e korszerű, közhasznú és mondhatni nélkülözhetlen kézikönyvét ajánljuk a t. cz. olvasó közönség figyelmébe. A mű részletes tartalmát és a megrendelési módozatokat ismertető előfizetési felhívás minden könyvkereskedésben kapható. A többi füzetek háromheti idő közökben fognak kiadatni. Az egész mű mintegy 18, legkevesebb két és félv tartalmu füzetből álland. Egy füzet ára 30 kr.

II. Elöttünk fekszik a **Révai testvérek** — legvállalkozóbb szellemű cégünk — legujabb kiadványa: **Taracconi Tartarin uram jeles kalandjai**, írta Daudet Alfonz, ford. Fái J. Béla. Ára 80 kr.

Százötven oldalra terjedő kötetben érdekesen és élvezetes módon van jellemezve egy beteges illuzióban ringatózó, magát párját ritkító oroszánvadásznak képzelő férfi, viselt dolgaival együtt. Egy második Don Quijote, ki azonban világhírűvé lett társától abban különbözik, hogy megvan benne egyszersmind Sancho Panza is. Az eszményi világban élő hős egyesül itt az anyagi emberrel, ki a test táplálását is igen fontos tényezőnek tartja és tud egyszersmind roppantul — reszketni.

A könyvben megvan mindaz, a mi Daudet Alfonzot minden művében jellemzi: könnyed elbeszélő modor, mely azonnal leköti a figyelmet, szellemesség, a helyzetek remek — gyakran csak néhány szóval odavetett — ecsetelése és kiváltképen a maga egyszerűségében jelentkező,

*) Név olvashatatlan a kéziratban. Szedő.

hamisítatlan humor, mely az egész művet átlengeti és azt oly kedvessé teszi, hogy alig birunk tőle megválni. Hozzájárul még az is, hogy az érdekesítő olvasmány Fái J. Béla ismert tősgyökeres magyarságával dicskekedhetik.

KÜLÖNFÉLÉK.

Figyelmeztetjük t. olvasóinkat a kereskedelmi akadémia mai számunkban foglalt hirdetésére.

— **Beigtatási ünnepély.** Dr. Kohut Sándor főrabbi augusztus hó 15-én tartja bevonulását Nagyváradon. A községben uralkodó lelkesedésnél fogva remélhető, hogy az új hivatalba való beigtatás imponans fog lenni. Lapunk annak idején részletes leírását közlendi az ünnepélynek, mint-hogy szerkesztőnk ott személyesen jelen lesz.

— **Egyik cikkünk hatása.** Lapunk t. olvasói bizonyára emlékeznek még azon cikkekre, melyben a kolosvári is z u r t tárgyaltuk s a megtámadottaknak azt tanácsoltuk, hogy az izgató papot az államügyésznek adják föl. Az illetők megfogadták szavunkat s az ügy máris az államügyész kezében van. Reméljük, ez fel fogja világosítani a fanatikus papot az iránt, hogy Mózes tana sem engedi meg, hogy valaki felebaráta ellen uszítson.

— **Dühöngő parasztok.** A „Győri Közlöny” beszél ez esetet: „Mult csütörtökön a püspöki erdő szélén, fényes nappal, 5 órakor délután két helybeli deák sétálgatva tanult, midőn 6 parasztember által üldözöbe vétettek. A halálra rémült deákok futásnak eredtek és a parasztok utánok kifent bicskákkal. Sokáig futottak; de az öregebbik a girbe-görbe országut felé tartván, kimerült és erejéből majdnem teljesen kifogyva, összerogyott. Ekkor a parasztok nekiestek a védtelen, talán 14 éves fiatal embernek, kalapján át a fejébe szurtak, fejét bevették és iszonyu káromkodás mellett kiálták: „ki kell pusztítani a zsidókat mind!” A lármára odasietett Schuller György, győrszigeti kémenyseprőmester, ki védelme alá vette a földön vérében feküdt fiatalembert és szép szóval értésére adta az utonállóknak, hogy a fiu nem is zsidó, hanem egy helybeli r. k. hivatalnok gyermeke. „Nem zsidó, — mondák az atyafiak — akkor kár volt vérét megereszteni.” Ezzel tovább állottak a fiut bevitték a zsidó-temetőör házába s ott hidegborogatásokat raktak a fejére, a másik fiu az erdőben elbujt. Az utonállók baráti emberek voltak és Jerffy Ferencz abdai pusztájára mentek csépelni.

S z e r k e s z t ő i p ó s t a.

Zs. S. urnak. Az illető urnaknak egyikét sem sikerült otthon találnom. Az ismert könyvet sziveskedjék maga megrendelni. mert engem a szerző bizonyára nem ismer. Lapunkban való b. közreműködését szivesen látnók. F. I.

N y i l t t é r. *)

Tisztelt szerkesztő ur!

Mult hó elején egy Borsodi nevezetű egyén járt itten, hogy a „Magyar Lapok” czimű zsidó felekezeti közlönyre előfizetőket gyűjtsön. Én, ki bármikor szivesen támogatom felekezetünk ügyét, egész készséggel nem csak magam fizettem elő félévre a nevezett lapra, hanem helybeli hitfeleim jobbait is rábirtam az előfizetésre. De azóta sem a lapot nem láttuk sem előfizetési pénzeinket nem kaptuk vissza. Nehogy mások is hasonló módon károsuljanak, óva intek mindenkit nevezett egyéntől, kinek csalárd eljárása más igazságos és hasznos vállalatnak bizonyosan kárára van.

Debreczen 1882. július 28.

Dr. Popper Alajos.)**

*) E sorokért kivételesen felelősséget vállal a szerk.

***) Lapunk szerkesztője, ki e vállalat terjesztése céljából utazván, Debreczenben is megfordult, nagyon is megérezte ott a fenti sorokban említett csalárdság hatását. Igaza van tehát a tudor urnak, hogy a csalók által-mára vannak az igazságos ügynek is.

A budapesti kereskedelmi Akadémia

folyó évi szeptember hó 1-sején huszonhatodik évfolyamát nyitja meg. Midőn ezt a szülők és gyámok figyelmébe ajánljuk, megjegyezzük, hogy az intézet célja: a kereskedői pályára lépő fiatal embereket az általános műveltség alapján a kereskedői hivatásra, még pedig ennek felsőbb ágaira is, minden tekintetben alaposan előkészíteni, őket nem csak értelmi és szaktudományi, hanem erkölcsi és nemzeti irányban is nevelni és meg mielőtt a kereskedésbe lépnének, az iskolától telhetőleg, gyakorlati tekintetben is kiképezni. Az intézet igazgatását, szervezetét, tantervét, a felvételi feltételeket tárgyzó értesítőt az igazgatóság kívánatra bérmentesen megküldi.

Ugyancsak az igazgatóság készséggel ad felvilágosítást az intézetben fennálló és a fővárosi kereskedő testületek valamint az intézet vezérbizottsága által alkotott alapítványi tandíjmentes helyeket és a tandíjmentesség elnyerését illetőleg. Azon ifjak, kik az intézetben érettségi vizsgálatot tesznek, fel vannak jogosítva, hogy hadkötelezettségüket mint egy évi önkéntesek teljesítsék.

Budapestn, vaczi-körut 23. sz. 1882. julius 25.

A kereskedelmi Akadémia igazgatósága.

Frank Henrik fiai
Ludwigsburgban

Cs. kir. szab. gyár
Linzben a Duna mellett.

Valódi **FRANCK**-káv

8-10

Valamennyi pótkáv fajok közt a legerősebb, a legsaporább s így a legolesőbb
pótkáv faj.

2-5 kanál kávészemhez 1 kanál Frank-káv veendő s e vegyüleből táplálós, erős, izletes és egészségesebb kávé kapni, mint 4 kanál tiszta kávészemből.

Mindig frissen kapható az ország minden fűszerkereskedéseiben.

„A párisi cipőhöz.”

Valódi orosz bagaria eszímák,
Vizhatianságáért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon fölszerelt cipő gyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legolesőbb árúnak elismerve, alapítatott 1866, évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztíngból 1 frt 20 krtól 1 frt 50 krig
Divatos kommod cipők bőr vagy eberlasztíng vagy esokorral vagy díszítéssel 1 " 70 " 2 " 20 "
Regatta legfinomabb oberlasztíng divatos és elegans 2 " 40 " 2 " 60 "
" finom szalon-lakból úgy szinte eberlasztíng vagy kesztyű bőrrrel legújabb készítés 2 " 70 " 2 " 90 "
Eberlasztíng zúgos topán rászál 6" magas szárral 3 " 40 " 4 " — "
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak boricékkal 6" magas szárral 4 " 50 " 5 " — "
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6" magas szárral 3 " 40 " 3 " 90 "

Úrak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből — " 90 " 1 " 20 "
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán 4 " — " 4 " 50 "
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára 3 " 50 " 3 " 80 "
Regatta Lak vagy borjúbőről 4 " — " 4 " 50 "
Szalonlak vagy borjúbőr zúgos topán divatos és varrott talppal 4 " 50 " 5 " — "
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal 4 " — " 4 " 50 "
Legnagyobb választék fi- leány és gyermek cipőkben, úgy szinte legdivatosabb ráncos eszímák mindenféle magyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintacipő szerint utánvét mellett pontosan teljesítetnek. A t. cz. közönség saját érdekében kéretik „A Párisi cipőhöz” czímet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.